

**A KÚRIA
mint felülvizsgálati bíróság**

Pfv.I.20.571/2015/8.szám

A Kúria a dr. Aryné dr. Uhri Anna ügyvéd által képviselt I. rendű, és II. rendű felpereseknek a dr. Illisz János ügyvéd által képviselt alperes ellen öröklési szerződés érvénytelenségének megállapítása iránt a Debreceni Járásbíróságon 33.P.24.015/2012. számon folyamatban volt perében a Debreceni Törvényszék 1.Pf.21.281/2014/4. számú jogerős ítélete ellen a felperesek által 39. sorszám alatt benyújtott felülvizsgálati kérelem folytán - tárgyaláson kívül - meghozta az alábbi

í t é l e t e t :

A Kúria Debreceni Törvényszék 1.Pf.21.281/2014/4. számú jogerős ítéletét a per főtárgya tekintetében hatályában fenntartja, a perköltségre vonatkozó rendelkezéseit részben hatályon kívül helyezi, és a felperesek által az alperes javára fizetendő első- és másodfokú eljárási költség összegét személyenként 480.000 (Négyszáznyolcvanezer) forintról 330.000 (Háromszázharmincezer) forintra leszállítja.

Kötelezi a felpereseket, hogy 15 napon belül személyenként fizessenek meg az alperesnek 100.000 (Százezer) forint felülvizsgálati eljárási költséget.

Az ítélet ellen felülvizsgálatnak nincs helye.

I n d o k o l á s

A felülvizsgálati kérelem elbírálása szempontjából irányadó tényállás szerint V. L.-né az örökhagyó a felperesek nagyanja, az alperes édesanyja volt. Házastársával közös tulajdona volt a perbeli ingatlan. 1995-ben a felperesek édesanyja - az örökhagyó másik leánygyermek - elhunyt, majd az örökhagyó házastársa is meghalt 2003-ban.

A felperesek édesanyjuk után törvényes öröklés jogcímén megszerezték a perbeli ingatlan 1/8 tulajdoni hányadát, az örökhagyó özvegyi haszonélvezeti jogával terhelten.

Az örökhagyó házastársának halálát követően magába zárkózott, rokonaival nem kommunikált, szinte állandóan a szobájában tartózkodott, a lakást nem hagyta el. Körülötte az ápolási, gondozási teendőket az alperes és családja látta el, akik 2007-ben, annak ellenére, hogy ehhez a hozzájárulást a felperesek megtagadták, az ingatlanban különböző felújítást és átalakítást végeztek. E miatt a kapcsolat közöttük megromlott.

2007 augusztusában az alperes és az örökhagyó között ügyvéd által ellenjegyzett okiratba foglalt tartási-gondozási szerződés jött létre. Majd attól tartva, hogy a felperesek - amennyiben tudomást szereznek a szerződésről - megszakítják az örökhagyóval a kapcsolatot, az ügyvéd tájékoztatását követően 2007. szeptember 5-én ugyancsak ügyvéd által ellenjegyzett okiratba foglalt öröklési szerződést kötött az örökhagyó az alperessel. Az okiratot szerkesztő ügyvéd feljegyzéséből megállapíthatóan a szerződést az örökhagyó nem olvasta el végig, ezért azt ő felolvasta, majd az örökhagyó aláírta, aki egyébként nem hallott jól, de hallókészülékét a szerződéskötéskor nem viselte.

A felek sem a tartási-gondozási szerződést, sem az öröklési szerződést nem nyújtották be a földhivatalhoz.

Az örökhagyó 2011. november 27-én elhunyt. A közjegyző által a hagyatéki eljárás során megtartott tárgyaláson dr. B. L. ügyvéd becsatolta az öröklési szerződés eredeti példányát, és hivatkozott arra, hogy ez alapján kéri a hagyatékok átadását, mivel a korábban megkötött tartási-gondozási szerződést az örökhagyó „felbontotta”.

A közjegyző az örökhagyó hagyatékát végzésével ideiglenes hatállyal teljes egészében az alperes részére adta át végrendeleti öröklés jogcímén.

A felperesek módosított keresetükben kérték annak megállapítását, hogy az öröklési szerződés a Ptk. 649.§ (1) bekezdés a) pontjába ütköző módon érvénytelen, mert az örökhagyó részéről nem volt szerződéskötési szándék.

Az alperes a kereset elutasítását kérte.

Az elsőfokú bíróság ítéletével megállapította, hogy az örökhagyó és az alperes között 2007. szeptember 5-én létrejött öröklési szerződés érvénytelen.

Indokolása szerint az örökhagyó részéről hiányzott a szerződéskötési akarat, az erre irányuló szándékát sem a szerződés

megkötése előtt, sem annak aláírásakor nem nyilvánította ki.

Az alperes fellebbezése folytán eljáró másodfokú bíróság ítéletével az elsőfokú bíróság ítéletét megváltoztatta, és a keresetet elutasította, mellőzte az alperes perköltségben való marasztalását és a felpereseket kötelezte, hogy fizessenek meg személyenként az alperesnek 15 nap alatt 480.000 forint együttes első- és másodfokú perköltséget.

Álláspontja szerint az elsőfokú bíróság széleskörű bizonyítást folytatott le, azonban a rendelkezésre álló peradatokból téves jogi következtetést vont le. Felhívta a Ptk. 656.§-át, amelynek értelmében az öröklési szerződés érvényességére az írásbeli magánvégrendeletre vonatkozó rendelkezéseket kell megfelelően alkalmazni. A Ptk. 653.§-a szerint pedig a végrendelet érvénytelenségére csak az hivatkozhat, aki az érvénytelenség megállapítása esetében maga örököl, vagy tehertől mentesül. Hivatkozott arra, hogy a végrendelet érvénytelen lehet a végrendeletkötési képesség hiánya miatt, a végrendeleti akarat fogyatékosága miatt, a végrendeletkötési akarat nyilvánításának hibája miatt, továbbá a végrendelet tartalma miatt.

Érvelése szerint a felpereseknek kellett állításukat bizonyítani a tekintetben, hogy az örökhagyó egyáltalán nem akart ilyen tartalmú szerződési nyilatkozatot tenni [Pp. 164.§ (1) bek.].

Megítélése szerint az elsőfokú bíróság által kirendelt igazságügyi elmeorvos szakértő nem tudta megállapítani, hogy az örökhagyó az öröklési szerződés aláírásának napján az ügyei viteléhez szükséges belátási képességgel rendelkezett-e, mert nem állt rendelkezésre olyan orvosi dokumentum, ami az örökhagyónál kóros elmebeli működést írt volna le.

Rámutatott, hogy a tanúvallomások ellentmondásosak voltak, a felperesek csupán következtettek arra, hogy az örökhagyó a szerződés aláírásakor - 2007. szeptember 5-én - nem rendelkezett az ahhoz szükséges belátási képességgel, figyelemmel arra, hogy 2007. évtől mintegy éven keresztül őt nem látogatták, mert megromlott a kapcsolatuk az átalakítási munkálatok miatt.

A másodfokú bíróság arra a meggyőződésre jutott, hogy az örökhagyó az öröklési szerződés aláírásakor belátási képességgel rendelkezett, azzal pedig, hogy a szerződést aláírta, kifejezte szerződésalkötési akaratát. Kiemelte: Az örökhagyó jelezte, hogy ha az unokái a szerződésről értesülnek, akkor a továbbiakban nem fogják őt látogatni. Az öröklési szerződést tanúként aláíró N. Sz. elmondása szerint a második szerződés készítésekor az örökhagyó elsírta magát mondván: „a másik gyermeke családja nem foglalkozik vele”.

A rendelkezésre álló bizonyítékok mérlegelésével a másodfokú

bíróság arra az álláspontra jutott, hogy a felperesek azt az állításukat sem tudták bizonyítani, hogy az örökhagyó nem akart olyan szerződéses nyilatkozatot tenni, hogy a házas ingatlanát az alperesre hagyja. Következésképpen az volt a végső következtetése, hogy az érvénytelenségi ok fennállását a felperesek nem bizonyították.

A jogerős ítélet ellen a felperesek éltek felülvizsgálati kérelemmel, amelyben annak hatályon kívül helyezését és az elsőfokú bíróság ítéletének helybenhagyását kérték. Sételmezték a másodfokú bíróságnak a terhükre megállapított és az alperesek javára fizetendő első- és másodfokú perköltség összegét is, amelyet eltúlzottnak tartottak. Álláspontjuk szerint a jogerős ítélet sérti a Pp. 206.§-át, a 221.§. (1) bekezdésében foglaltakat, valamint a Ptk. 657.§ (1) bekezdésébe ütközik.

A felülvizsgálati kérelem érvelése szerint a másodfokú bíróság a bizonyítékok okszerűtlen felülmérlegelésével téves következtetésre jutott annak kimondásakor, hogy az örökhagyó a szerződés aláírásakor rendelkezett a szükséges belátási képességgel, valamint a szerződéses akarat fennállt az örökhagyó részéről, mivel erre vonatkozó szándékát kinyilvánította.

Ugyanakkor - érveltek - a peres eljárás során a felperesek egyértelműen igazolták a tanúvallomásokkal, hogy az örökhagyónak öröklési szerződéskötési szándéka nem volt, ezt a szándékát nem nyilvánította ki sem a szerződéskötés előtt, sem a szerződéskötés megkötésével egyidejűleg. Érvelésük szerint az örökhagyó sem szellemileg, sem fizikailag nem volt olyan állapotban, nem rendelkezett olyan belátási képességgel, amely alkalmassá tette érvényes jognyilatkozat tételére, továbbá hiányzott a szerződéses akarata is. Sételmezték, hogy a másodfokú bíróság a Pp. 206.§ (1) bekezdésébe ütköző módon, a bizonyítékokat nem együttesen a maguk összességében, hanem egyes tanúvallomásokat kiragadva, azokat egyoldalúan, a felperesek érdekeivel ellentétesen értékelte. Ítéletét kizárólag az okiratot szerkesztő ügyvéd és titkárnője tanúvallomására alapította, míg az általuk bejelentett tanúk vallomásait nem vette figyelembe. Szerintük az ítélet indokolásában részletesen utalni kellett volna azokra az okokra is, amelyek miatt a másodfokú bíróság valamely tényt nem tartott bizonyítottnak, vagy milyen indokkal nem fogadta azt el [Pp. 221.§ (1) bek.]. Utaltak a 2007. évi XCII. törvénnyel kihirdetésre került, a fogyatékos-sággal élő személyek jogairól szóló egyezményben foglaltakra. Érvelésük szerint a másodfokú bíróságnak reformatórius jogkörben eljárva nem lett volna lehetősége az ítélet megváltoztatására, és a kereset elutasítására.

Az alperes felülvizsgálati ellenkérelme a jogerős ítélet hatályában való fenntartására irányult.

A Pp. 270.§ (2) bekezdése és a 275.§ (3) bekezdése együttes értelmezéséből következően az eredményes felülvizsgálat alapja az anyagi jogi jogszabálysértés, vagy az ügy érdemi elbírálására lényeges kihatással bíró eljárási jogszabálysértés.

A Kúriának abban a kérdésben kellett állást foglalnia, hogy a másodfokú bíróság az irányadó jogszabályok értelmezésével, a lefolytatott bizonyítási eljárás eredményeképpen helyesen jutott-e arra a következtetésre, hogy 2007. szeptember 5-én, az öröklési szerződés megkötésekor az örökhagyó részéről hiányzott a szerződéskötési akarat és emiatt a végrendeleti akarat hiányában az öröklési szerződés érvénytelen.

A Kúria előjáróban kiemeli, hogy az 1959. évi IV. törvény (a továbbiakban: Ptk.) 17.§ (1) bekezdése szerint a gondnokság alá helyezés nélkül fennállt cselekvőképtelen állapotnak a perben utólag, az örökhagyó halálát követően történő megállapításához általában indokolt elmeorvosi szakvélemény beszerzése [Pp. 177.§ (1) bek.]. Ehhez adatot az örökhagyó orvosi dokumentációja, a tanúvallomások és a bizonyítási eljárás során feltárt egyéb körülmények szolgáltatnak, miután az örökhagyó megvizsgálására a szakértőnek már nincs lehetősége.

A felperesek e kereseti kérelmüktől (az öröklési szerződés az örökhagyó cselekvőképtelen állapota miatt érvénytelen) - arra tekintettel, hogy olyan orvosi dokumentáció nem állt rendelkezésre, ami az örökhagyónál kóros elmebeli működést írt volna, a tanúvallomások pedig ellentmondásosak voltak - elálltak. Ezért az eljáró első- és a másodfokú eljárásnak már nem volt tárgya annak vizsgálata, hogy az örökhagyó belátási képessége fennállt-e az öröklési szerződés megkötésének időpontjában.

A Ptk. 656.§-a értelmében az öröklési szerződés érvényességére - a jogszabályban írt kivételekkel - a végrendelet alakai kellékeire vonatkozó rendelkezéseket, a Ptk. 658.§ (1) bekezdése alapján a módosítására és megszüntetésére pedig a tartási és életjáradéki szerződésre vonatkozó rendelkezéseket kell alkalmazni. A Ptk. 656.§-ában foglalt rendelkezésre tekintettel az öröklési szerződés körében is érvényesül a Ptk. 653.§-ának az a rendelkezése, hogy megtámadására csak az arra jogosult által felhozott okok alapján van jogi lehetőség; az öröklési szerződés érvénytelensége hivatalból nem, hanem csak akkor vehető figyelembe, ha arra az érdekelt hivatkozik. Ebből következően a bíróság az öröklési szerződést csak az érvényesített megtámadási ok alapján és a perben álló felek egymás közötti viszonyában nyilváníthatja érvénytelennek. Ebből adódik az a további jogi következtetés is, hogy az egyes érvénytelenségi okok önálló kereseti kérelmek. A bírói gyakorlat egységes abban is, hogy a végrendeletre vonatkozó

szabályok között nem szereplő érvénytelenségi okból - a Ptk. általános szabályai szerinti semmisségi és megtámadási okok alapján - is megtámadható az öröklési szerződés.

Ehhez képest a felperesek az előzőek szerint fenntartott keresetükben kizárólag a Ptk. 649.§ (1) bekezdés a) pontjában meghatározott érvénytelenségi okra hivatkozással kérték a szerződés semmisségének megállapítását.

A Pp. 253.§ (2) bekezdése értelmében a másodfokú bíróság reformatórius jogkörben jár el. Ez azt jelenti, hogy teljes egészében felülbírálhatja az elsőfokú ítéletben rögzített tényállást, ahhoz nincs kötve, az elsőfokú bíróság által megállapítottaktól függetlenül önállóan felülmérlegelheti a bizonyítás eredményét, és új tényállást állapíthat meg.

A bizonyítékok felülmérlegelésének tilalma a felülvizsgálati eljárásra vonatkozik. Ez a tilalom a felülvizsgálati eljárásban sem érvényesülhet azonban akkor, ha a másodfokú bíróság a bizonyítás eredményét okszerűtlenül mérlegeli felül.

Az adott esetben a másodfokú bíróság a döntését a jogvita elbírálása szempontjából jelentős tényeket és körülményeket értékelve kellően megindokolta, a bizonyítékokat okszerűen értékelte [Pp. 206.§ (1) bek., Pp. 221.§ (1) bek.]. Ezért a felülvizsgálati eljárásban - annak rendkívüli perorvoslati jellegére tekintettel - nem volt ok a bizonyítékok ismételt egybevetésére és felülmérlegelésére (BH 2015.18., BH 2002.29.).

A peranyag-szolgáltatási kötelezettség a feleket terheli, mert a Pp. 3.§ (3) bekezdése értelmében a jogvita elbírálásához szükséges bizonyítékok rendelkezésre bocsátása - ha törvény eltérően nem rendelkezik - a felek kötelezettsége. Az adott esetben a felpereseket terhelte az általuk állított érvénytelenségi ok bizonyítása, aminek nem tudtak eleget tenni.

A Ptk. 649.§ (1) bekezdés a) pontja kapcsán a törvény még példálózó felsorolást sem tartalmaz arra vonatkozóan, hogy milyen esetek tartoznak e körbe, vagyis hogy mikor áll fenn a végrendeleti akarat teljes hiánya. Nyilvánvalóan hiányzik a szerződési akarat a színlelt „végintézkedés” esetén. Erre utaló adat azonban jelen perben nem merült fel. A felperesek nem hivatkoztak sem az örökhagyó tisztességtelen befolyásolására, sem a téves feltevésre [Ptk. 649.§ (1) bek. b)-c) pont].

A végrendeleti akarat szempontjából annak van jelentősége, hogy az örökhagyó tudatában legyen annak, hogy végintézkedést tesz, szándéka erre irányuljon, és kijelentései ezt kifejezésre juttassák. A perbeli esetben ezek az alapvető feltételek

megvalósultak. Az örökhagyó mint beteges, idős személy végakarata arra irányult, hogy vagyonának egy részét az örökölje, aki róla gondoskodik. Peradat, hogy az örökhagyó a szerződés aláírását követően úgy nyilatkozott - sírva -, hogy a másik gyermekének családja róla nem gondoskodik. Az öröklési szerződés tanújának tanúvallomása szerint az örökhagyó elmondta, hogy őt az alperes ápolja és gondozza, ezért akar vele szerződést kötni, ezért akarja a házat ráhagyni. Abban pedig az eljárás során nem volt vita, hogy az örökhagyóról mindig is az alperes és családja gondoskodott. Az örökhagyó kifejezésre juttatta továbbá azt is, hogy a felperesek édesapja, elhunyt leányának volt házastársa ennek nem fog örülni. Ezek a körülmények mind azt bizonyítják, hogy a cselekvőképes örökhagyó tisztában volt a szerződés tartalmával és hogy ez milyen következményekkel fog járni a családon belül. Az okiratot belátási képességének tudatában írta alá, és ezzel kifejezésre juttatta az akaratát. Az a körülmény pedig, hogy halláskárosodásban szenved, nem azonos a belátási képességének hiányával, amelynek vizsgálata a fentiek szerint nem is képezte jelen eljárás tárgyát.

Ilyen körülmények között a keresetben hivatkozott érvénytelenségi ok fennállását a felperesek nem tudták bizonyítani, ezért az öröklési szerződés a Ptk. 649.§ (1) bekezdés a) pontjában megjelölt okból nem érvénytelen. Ezt helyesen állapította meg a másodfokú bíróság.

A másodfokú bíróság azonban a pervesztes felperesek terhére eltúlzott mértékben állapította meg az első- és másodfokú eljárási költség összegét, figyelemmel a 4.500.000 forint pertárgyértékre, valamint a 32/2003. (VIII.22.) IM rendelet 3.§ (5) bekezdése alapján megállapítható ügyvédi munkadíj mértékére, ezért azt a Kúria 480.000 forintról személyenként 330.000 forintra leszállította, ami magában foglalja az alperes által lerótt fellebbezési eljárási illeték összegét is.

A fentiekre tekintettel a Kúria - a felülvizsgálati kérelemben hivatkozott eljárási jogszabálysértésre tekintettel - a jogerős ítélet perköltségre vonatkozó rendelkezéseit hatályon kívül helyezte, és a felperesek által fizetendő első- és másodfokú perköltség összegét leszállította.

A per főtárgya tekintetében - anyagi jogszabálysértés hiányában - a jogerős ítéletet a Pp. 275.§ (3) bekezdése alapján hatályában fenntartotta.

A felperesek felülvizsgálati kérelme kisebb részben vezetett eredményre, ezért a Pp. 270.§ (1) bekezdése szerint alkalmazott Pp. 81.§ (1) bekezdése alapján kötelezte a felpereseket az alperes felülvizsgálati eljárási költségének megfizetésére.

A Kúria a felülvizsgálati kérelmet a Pp. 274.§ (1) bekezdése alapján tárgyaláson kívül bírálta el.

Budapest, 2016. január 27.

Dr. Orosz Árpád s.k. a tanács elnöke, Dr. Csentericsné dr. Ágh Bíró Ágnes s.k. előadó bíró, Dr. Kiss Gábor s.k. bíró